

Jak to asi dopadne s komunálními odpady?

Ing. Vladimír UCEKAJ, Ph.D.

Ing. Marek ŠARLEJ, Ph.D.

EVECO Brno, s.r.o.

e-mail:ucekaj@evcobrno.cz

Nedávno byl schválen nový Plán odpadového hospodářství ČR (dále POH) a v současnosti probíhá bouřlivá diskuze o finální podobě bezprostředně souvisejícího zákona o odpadech. Mohlo by se zdát, že způsoby dosažení stanovených měř recyklace, energetického využívání a skládkování jsou „jasné“, ale není tomu tak.

Mnoho definic, klíčových parametrů a podmínek je stále řešeno a právě ony v konečném důsledku nejvíce ovlivní způsoby dosažení cílů POH, přesněji řečeno realitu nakládání zejména se smíšeným komunálním odpadem (dále SKO) v ČR v blízké budoucnosti. Konečnou a jedinou otázkou tak vlastně je, zda skutečně dojde ke zlepšení nakládání se SKO z environmentálního hlediska a kolik nakonec ať už přímo nebo nepřímo zaplatí za nakládání s odpadem občan. A to, že občan zaplatí více, je snad jediná téměř jistá věc vyplývající z nového POH a zákona o odpadech.

Na začátku je nezbytné zcela jasně říci, že cílem nového POH a zákona o odpadech není hledání optimálního řešení ať už z hlediska environmentálního nebo nákladového. Cílem je naplnění ideologického plánu stanoveného v rámci EU. Ten samozřejmě z části má/může mít racionální základ.

Není sporu, že recyklace v určité míře nemá smysl. Problémem je právě stanovení oné míry. Recyklace, tzn. uvedení použitého materiálu do stavu více či méně podobného k původního materiálu má totiž své meze:

- finanční, kdy náklady překročí cenu daného původního materiálu,
- environmentální, kdy zatížení životního prostředí recyklací převyší zatížení produkcí a používáním původního materiálu,
- technicko/technologické, kdy prostě není možné daný materiál při současném stavu vědy a techniky recyklovat, např. již vícekrát použitý papír,

Zda některá z výše uvedených hranic nebude překročena, není řešeno, „číslo“ je dáno. Legislativní stanovení, co je to „recyklovatelný“ materiál právě z hlediska výše uvedených hranic. Je velký rozdíl, zda má být recyklován potíštěný, zamaštěný plastový obal od salámu nebo PET láhev.

Velkým problémem se také jeví stanovení požadované míry recyklace kolektivně v rámci EU bez toho, aniž by byly zohledněny odlišnosti v jednotlivých státech unie dané např. životní úrovní, typem hospodářství, způsobem klasifikace odpadů, atd.. Jako příklad uveďme obec, kde posečená tráva a zahradní odpad končí v komunitních kompostérech a ty tak nejsou vůbec jako odpad vykazovány. Měrná roční produkce komunálních odpadů v této obci je tedy, řekněme, 300 kg/rok na občana. Mějme jiné město, které má městskou kompostárnu a veškerý zahradní odpad od občanů je sbírán do „hnědých“ kontejnerů a je vykazován v rámci komunálních odpadů jako odpad ze zahrad a parků. V tom okamžiku je měrná roční produkce komunálních odpadů v tomto městě na úrovni 600 kg, kdy oněch 300 kg navíc je právě zahradní odpad. Toto město snadno dosáhne míry recyklace 50 %, už jí vlastně dosahuje. Druhá obec má problém, protože musí řešit recyklaci u „složitějších“ odpadů. Můžeme se tedy dostat do takových absurdit, že obce mohou nabádat své občany, aby rušili své vlastní komposty a do systému tak bylo vneseno více relativně snadno „recyklovatelného“ odpadu. Jen nesmí být suchý rok, ať není málo trávy.... A vůbec, kdo vám a jak dokáže, kolik jste v daném roce skutečně posekali trávy a kolik vykárali? Tím vším se pouze poukazuje, že dosažení určité míry recyklace shodné pro celou EU nemusí být v daném státě stejně „snadné“ a že problémem je už jen rozdílné množství a složení odpadové „základny“, která je silně lokálně závislá. Problém ještě prohlubuje často rozdílný náhled na vykazování množství odpadů a nakládání s nimi v rámci zemí EU. Právě tyto a podobné problémy umožňují účelové manipulace při prezentování výsledků dosahovaných výsledků odpadového hospodářství obcí, krajů, státu a nezbytně vedou k otázce: Kolik, kde a jakých vlastně reálně vzniká odpadů? To navíc bez přihlídnutí k možným manipulacím s množstvím odpadů, viz poznámka o sekání trávy výše.

Hvězdou drtivé většiny debat a vášnivých dohadů, „co s ním“ je SKO. S uvážením, že spíše bude růst sběr separátně sbíraného biologicky rozložitelného odpadu, se cílové podíly způsobí nakládání a prognóza produkce SKO v novém POH jeví adekvátní. Zkušenosti ze zahraničí ukazují (i často „zelenými“ nevládními organizacemi zmiňované Flandry), že zcela běžná a nezbytná (pokud se má dodržet hierarchie nakládání s odpady) hodnota pro kapacitu zařízení pro energetické využití odpadů (ZEVO) je kolem 150 kg na osobu a rok. To v případě ČR odpovídá celkové kapacitě kolem 1,5 mil. tun (plán POH cca 1,25 mil. tun) Pokud bychom přihlídlí k realitě ze zahraničí, kdy velká část výhřevné frakce SKO z linek mechanické úpravy (dále MÚ) SKO a dále i velká část separátně sbíraných plastů a papíru stejně nakonec skončí v ZEVO či ekvivalentním spalovacím zařízení (třídění u občana a na MÚ se tak stává zbytečné

vloženým nákladným mezičlánkem), pak by zcela rozumnou celkovou kapacitou ZEVO mohla být hodnota okolo 2 mil tun SKO, která nechává dostatečný prostor pro dosažení recyklačních cílů.

V čem je tedy problém a hlavní riziko zbytečného zvyšování nákladů pro občana a životní prostředí? Zájmy uchovat si byznys v současném či větším rozsahu některých skládkařských společností, jejichž nevýhodou, v případě výstavby zařízení ZEVO pro přímé využití SKO, je neprovázanost s teplárenskými společnostmi. Staly by se z nich, jak samy říkají, „taxikáři odpadu“ a přišly by tak o podstatnou část svého zisku plynoucího z dalšího nakládání s odpadem.

Jejich snahou je ponechat si u sebe kromě svozu i nakládání se SKO. Nejde o malý trh. Při současných průměrných cenách za svoz a nakládání (skládkování) se SKO se jedná o cca 7,9 mld. Kč ročně. Viz odkaz:

http://www.institut-urmo.cz/images/hodnoceni_nakladu_na_hospodaren_s_KO_2014.pdf

Jedinou možností, jak si vše ponechat a nevázat se přímo na teplárenství, je MÚ SKO nebo separátně sbíraných odpadů (plast, papír) a výroba tuhých alternativních paliv (TAP). V současné době česká legislativa TAP jako „palivo“ nezná a jejich energetické využití probíhá v režimu odpadů se souvisejícími emisními limity a dalšími požadavky jak čistě technickými, tak administrativními. Proti TAP nelze obecně nic namítat, pokud jsou vyráběny ze vstupů o známém a stabilním složení. SKO takovým vstupem není. Kvalitní TAP lze ze SKO pomocí moderních třídících technologií samozřejmě vyrobit, ale za cenu malé výtěžnosti a přetrvávajícího problému, co se zbytkem. Podstatná většina SKO by se do kvalitního (nízký obsah chlóru a těžkých kovů) TAP prostě nedostala.

K úspěšnému prosazení technologie MÚ je pro skládkařské společnosti je tedy zcela nezbytné:

- vyvedení nadsítné výhřevné frakce z režimu odpadů,
- možnost bezproblémového ukládání podsítné frakce na skládky,
- možnost skládkovat výměty z MÚ.

Vzhledem k výše uvedenému s výjimkou prvního bodu, kdy řešením prosazení separátní nové legislativy („převzetí“ italské směrnice o TAP), je tak snahou zasahovat připomínkami nejvíce do:

- výše skládkovacích poplatků zejména za nevyužitelný a zbytkový odpad,
- množství materiálu sloužícího k technickému zabezpečení skládek a skládkovacího poplatku za něj,

- definice recyklace, kdy návrh zákona za recyklaci nepovažuje přepracování odpadů na materiály, které mají být použity jako palivo nebo jako zásypový materiál,
- limit výhřevnosti pro dále nerecyklovatelné odpady.

Zájemci mohou sami posoudit relevantnost uvedeného nahlédnutím do připomínek České asociace odpadového hospodářství (ČAOH) k návrhu zákona o odpadech (<http://www.caoh.cz/data/article/491Caoh-pripominky-zoo-final-web.pdf>).

Jako příklad uveďme argumentaci ČAOH týkající se limitu výhřevnosti, kdy je zcela opomíjen fakt, že sice odpad o nižší výhřevnosti skutečně neumožňuje dosažení nezbytné autarkní spalovací teploty (850 °C), avšak může být spalován spolu s výhřevnějším odpadem. Nehledě na to, že nízkovýhřevné materiály – odpady (např. výměty a podsítná frakce z MÚ) jsou často od těchto výhřevnějších odpadů nesmyslně oddělovány. Spalování SKO jako celku umožňuje energetické využití všech jeho frakcí s kladnou hodnotou výhřevnosti, pokud je celková průměrná výhřevnost vyšší než 8 MJ/ kg.

Zavádějící je také lpění na separovaném sběru „kvůli recyklačním cílům“, kdy se taktně zamlčuje skutečnost, že reálná materiálová využitelnost separátně sbíraných plastů prostřednictvím žlutých kontejnerů je cca 30 % (dáno obsahem vysokodenzitních plastů, PET a některých fólií). Zbytek je zpracováván na TAP. Zásadní rozdíl spočívá v mnohem vyšší realizované ceně za svoz 1 t takto sbíraných plastů – medián ČR 7588 Kč/t oproti SKO 1502 Kč/t (viz již odkazovaný dokument IURMO).

Vzhledem k tomu, že v ČR bohužel neexistuje podobně aktivní lobbistická skupina jako ČAOH, nezbyvá občanům nic jiného než doufat, že bludné kruhy v řešení odpadového hospodářství v podobě přebujení linek MBÚ se jim vyhnou a dojde na poučení se z vývoje v Německu a v poslední době v Polsku, kdy jsou po linkách MBÚ dobudovávány ZEVO a existuje enormní poptávka po monozdrojích na „TAP“.